

Na valovih znanja

Izzivi primorskega raziskovalnega prostora

Intervju:

Dr. Jože Pirjevec

**Družbeni, etični in
vedenjski vidiki pandemije**

**Razsežnosti slovenstva
med lokalnim in globalnim**

**Vzhodnoazijske zbirke
v Sloveniji**

Intervju:

Norina Bogatec

**Narodni dom v Trstu
med zgodovinsko simboliko
in novim razvojem**

**Utrjevanje jezikovnega
znanja - jamstvo za obstoj
manjšinskega jezika**

**O stanju, dilemah in
perspektivah mladih**

Prof. dr. Lenart Škof, znanstveni koordinator dogodka.

Družbeni, etični in vedenjski vidiki pandemije

Kateri dejavniki naj vodijo odločitve?

Predstojnik Inštituta za filozofske študije ZRS Koper, dr. Lenart Škof in članica Inštituta za družboslovne študije ZRS Koper, dr. Ksenija Perković sta v družbi uglednih slovenskih in mednarodnih strokovnjakov s področja medicine in družboslovja na povabilo vodilnega partnerja sodelovala v mednarodni raziskavi "Družbeni, etični in vedenjski vidiki pandemije covid-19" (Social, ethical and behavioural aspects of covid-19 ali skrajšano "SEBCOV").

Raziskava je pod okriljem Univerze v Oxfordu potekala v Sloveniji, Italiji, Združenem kraljestvu, Maleziji in na Tajskem, kjer so v času prvega vala epidemije veljali strogi javnozdravstveni ukrepi za zamejitev pandemije. Vodilni partner se je za raziskavo odločil zaradi pričakovanja, da se bodo ukrepi omejevanja socialnih stikov nadaljevali tudi jeseni in pozimi, kar se je žal izkazalo za pravilno.

Zaskrbljeni za družabno življenje, blagostanje ...

Raziskava se je zato usmerila v vprašanje, kateri dejavniki naj vodijo odločitve o načinu in obsegu vpeljave ukrepov kot so splošna karantena, izolacija, socialno distanciranje in omejitve potovanj. Ker je v obdobju t.i. prvega vala primanjkovalo prav podatkov o družbenih, etičnih in vedenjskih vidikih teh ukrepov, smo s pričujočo raziskavo želeli analizirati prav te vidike z namenom, da bi v prihodnje pomagali pri sprejemanju nefarmakoloških ukrepov v boju proti covid-19.

Rezultati raziskave, ki je v obliki anonimnega spletnega vprašalnika potekala v maju in juniju kažejo, da je bila glede na mnenje respondentov Slovenija primerjalno gledano ekonomsko najmanj prizadeta med sodelujočimi državami. Udeleženci so bili najbolj zaskrbljeni

glede svojega družabnega življenja, duševnega in telesnega zdravja ter splošnega blagostanja. Med slovenskimi in tajskimi respondenti so bile izražene najvišje ravni razumevanja covid-19.

Le celovite informacije lahko prepričajo ljudi

Slovenski in italijanski udeleženci so poročali o najnižjih vrednostih prostovoljnih vedenjskih sprememb (npr. omejevanje stikov, uporaba razkužil, mask in rokavic), še preden je vlada uvedla ukrepe, obenem pa so slovenski in italijanski udeleženci v primerjavi z ostalimi izrazili tudi najnižje stopnje strinjanja s sprejetimi javnozdravstvenimi ukrepi.

Udeleženci so bili najbolj zaskrbljeni glede svojega družabnega življenja, duševnega in telesnega zdravja ter splošnega blagostanja.

Za odločevalce predstavlja obvladovanje pandemije covid-19 velik izziv. Živimo v posebnih časih, ko je marsikatera izmed državljanских pravic začasno ali delno suspendirana. V trenutno še vedno negotovi in težki situaciji ob nadaljnjem širjenju okužb je zelo pomembno državljanom in državljan-kam ponuditi kar najbolj celovito informacijo o upravičenosti teh in podobnih ukrepov. Le tako bo mogoče tem ukrepom zagotoviti široko javno podporo in to bo lahko vodilo k uspešnosti ukrepov. •

Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja

Nacionalna skupnost kot odskočna deska

V lanskem letu smo na ZRS Koper in Inštitutu za narodnostna vprašanja (INV) v Ljubljani ter v sodelovanju s Slovenskim raziskovalnim inštitutom (SLORI) v Trstu začeli z izvajanjem raziskav v okviru na novo pridobljenega programa na področju narodnega vprašanja z naslovom Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja.

Gre za raziskovalni program, ki se ukvarja z vprašanji, povezanimi s slovensko narodno in nacionalno skupnostjo, njeno identiteto in kulturo in v tem okviru še posebej z vlogo jezika pri razvoju slovenstva kot duhovnega in družbenega fenomena. Tako je prav Inštitut za jezikoslovne študije ZRS Koper ključni nosilec tega programa, v programski skupini pa poleg jezikoslovcev sodelujejo še raziskovalci s področja filozofije, zgodovine, geografije, prava in sociologije, to so: dr. Rado Bohinc, dr. Milan Bufon, dr. Irina Cavaion, dr. Lucija Čok, dr. Tina Čok, dr. Matejka Grgič, dr. Marija Jurić Pahor, dr. Vesna Mikolič (vodja), dr. Barbara Riman Plazibat, dr. Tina Rožac.

V kriznih razmerah prihaja do pretresa vrednot

Ključni cilj naših raziskav je globlje razumevanje slovenstva, ki bo odstopalo od tradicionalnega koncepta narodne identitete, vezanega zgolj na trikotnik jezik - kultura - teritorij, obenem pa bo omogočalo njegov status in obstoj. Zastavili smo si ključno vprašanje: ugotoviti, kako v pogosto nasprotujoče si procese globalizacije, večkulturnosti, nacionalizmov in lokalizmov vstopa Slovenija kot razmeroma mlada država, ki se je takoj po osamosvojitvi soočila na eni strani s problematiko iskanja in predstavljanja svoje individualne identitete, na drugi pa z vprašanjem strategij, ki bi omogočile njeno udejanjanje na vseh družbenih področjih. To naj bi ji zagotavljalo še nadaljnji skladen

razvoj nacionalne suverenosti, obenem pa tesno vključenost v evropski in svetovni civilizacijski okvir.

Vidimo pa, kako pride v kriznih razmerah, pa naj bodo to migrant-ska kriza, podnebne spremembe ali nova koronavirusna bolezen, v vsaki nacionalni državi do temeljitega pretresa vrednot in stališč lastne skupnosti in posledično do korigiranja strateških razvojnih usmeritev, ki so vse bolj odvisne od dnevne politike.

Pomemben del kriznega upravljanja je tudi krizno komuniciranje, zato smo v okviru razpisa Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS pripravili prilagoditev raziskovalnega programa na temo sprememb v nekaterih družbenih sistemih, povezanih s covid-19 s poudarkom na družbeni interakciji in komunikaciji v obmejnem slovensko-italijansko-hrvaškem prostoru. Naša prilagoditev programa je bila odobrena, tako je cilj naših raziskav v prihodnjem letu izpeljati primerjalno analizo javnih sistemov zdravstva, šolstva in kulture ter javne komunikacije v Sloveniji in sosednjih državah ter njihovih čezmejnih vplivov. V tem okviru se bomo posvečali predvsem analizi obmejnih območij in manjšinskih skupnosti, povezovanju posameznikov in institucij, ki so v vsakdanjem življenju sočasno občutili ukrepe vseh sosedskih držav na omenjenih družbenih področjih.

Skupna knjižna zbirka

Pri tem nam bo v pomoč široka mreža medinstitucionalnega sodelovanja našega inštituta z nacionalnimi, obmejnimi in drugimi me-

dnarodnimi ustanovami. Tako smo na primer s Slovensko matico že zastavili vrsto skupnih okroglih miz na temo narodnega vprašanja, kar so zdravstveni ukrepi deloma zavrlji, smo pa že začeli z izdajanjem skupne knjižne zbirke Razsežnosti slovenstva, ki bo izhajala v okviru programa, soizdajatelj pa sta Annales ZRS in Slovenska matica.

Tako sta v tej zbirki izšli znanstveni monografiji dveh sodelavcev programa, in sicer *Izrazi moči slovenskega jezika* avtorice dr. Vesne Mikolič in *Ethnos in topos. Družbene spremembe in narodnostna podoba slovenskih krajev na Tržaškem od leta 1920 do leta 2015* avtorja dr. Milana Bufona.

V kratkem pri ugledni založbi Cambridge Scholars Publishing

V kriznih razmerah prihaja v vsaki nacionalni državi do temeljitega pretresa vrednot in stališč lastne skupnosti, posledično pa tudi do korigiranja strateških razvojnih usmeritev, ki so vse bolj odvisne od dnevne politike.

pričakujemo izid obsežne monografije Language and Culture in the Intercultural World (Jezik in kultura v medkulturnem svetu) z več kot štiridesetimi avtorji iz Srednje in JV Evrope, ki jo je zbrala in uredila dr. Vesna Mikolič in v kateri proučujemo prav pomen posameznih jezikov in kultur v svetu, kjer so kulturni stiki in žal tudi trki vse pogostejši. V takih razmerah bi nacionalna skupnost morala delovati navznoter kot opora tudi v najhujši krizi, navzven pa kot odskočna deska za uspešno sodelovanje pri iskanju skupnih rešitev. •

Vodja programske skupine prof. dr. Vesna Mikolič med predavanjem na Slovenski matici julija letos.

Izsledki raziskave o namembnosti novega večnamenskega središča tržaških Slovencev

Med zgodovinsko simboliko in razvojem

Leto 2020 se bo v zgodovino človeštva zapisalo kot črno leto pandemije novega koronavirusa, za Slovence v Italiji pa je bilo tudi leto pomembnega jubileja, in sicer obeležitve 100. obletnice požiga Narodnega doma v Trstu. Narodni dom je bil od odprtja leta 1904 izraz narodnega, političnega, kulturnega in gospodarskega preporoda tržaških Slovencev.

Načrt zanj je izdelal arhitekt Maks Fabiani, kmalu pa je postal središče številnih slovenskih organizacij, ki je razpolagalo z gledališčem, čitalnico, restavracijo, kavarno, banko in hotelom. Skratka bil je simbol slovenske in tudi slovanske navzočnosti v Trstu, vsaj dokler niso fašistični skvadrasti 13. julija 1920 načrtno napadli stavbo in jo požgali.

Zahteve po vrnitvi Narodnega doma so se začele takoj po osvoboditvi, a napor niso obrodili zelenih sadov. Na papirju je bil problem rešen v 19. členu zaščitnega zakona za Slovence v Italiji (Zakon št. 38 iz leta 2001), uzakonjena pravica za vselitev Narodne in študijske knjižnice v poslopje pa se je uresničila le delno. Leta 2017 je italijanski zunanji minister **Angelino Alfano** slovenskemu kolegu **Karlu Erjavcu** zagotovil vrnitev stavbe do leta 2020, prelomni trenutek pa je nastopil šele ob nedavnem proslavljanju stoletnice požiga.

Proces vračanja bo trajal več let

Svečanost, ki je potekala 13. julija, je prežemal močan čustven naboj. Bil je namreč dan, ko sta predsednika Italije in Slovenije, **Sergio Mattarella** in **Borut Pahor**, skupaj obiskala Narodni dom, še prej pa sta položila skupni venec na bazovskem šohtu in spomeniku bazovskim junakom. Za nadaljnjo usodo poslopja pa je pomemben zlasti podpis dokumenta na tržaški prefekturi, ob navzočnosti obeh predsednikov in ministrov za zunanje zadeve, s katerim se je lastništvo objekta uradno preneslo na Fundacijo Narodni dom. Fundacija sta nekaj tednov prej ustanovili krovni organizaciji Slovencev v Italiji, Svet slovenskih organizacij (SSO) in Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ). Proces dejanskega vračanja stavbe bo po pričakovanjih trajal več let, medtem pa bo naloga Fundacije izdelati razvojni

Prevzem Narodnega doma pomeni pomemben preobrat za Slovence na Tržaškem.

načrt za ponovno oživetev tega strateškega objekta za tržaške Slovence in širšo lokalno skupnost.

Pomembno vlogo v tem procesu bo imela tudi stroka. Krovni organizaciji SKGZ in SSO sta že med pripravami na julijsko svečanost dali pobudo za raziskavo, s katero sta želeli pridobiti vrsto informacij in stališč, ki bodo v pomoč pri oblikovanju omenjene strateške vizije. Izvedbo raziskave sta zaupali Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu (SLORI), za katerega je raziskovalka dr. **Zaira Vidau** v nekaj mesecih zbrala poglede, stališča in predloge, pa tudi konkretne potrebe in načrte tridesetih slovenskih organizacij, ki so izrazile zanimanje za selitev v nove prostore.

Tudi problem razdeljenih tržaških spominov bi lahko preoblikovali, da bi postal ključ za razvoj kulturnega turizma, kot to že delajo v marsikaterem evropskem mestu, ki ima za sabo konfliktne izkušnje 20. stoletja.

Večina Narodni dom dojema kot središče slovenske prisotnosti v mestu, ki naj združuje tako kulturne in znanstvene organizacije kot gospodarske akterje. Ta izziv se povezuje z izvorno zamisljo večnamenskega in finančno vzdržljivega objekta, ki je vodila delovanje tega poslopja na začetku prejšnjega stoletja. O ciljnih skupinah novega središča pa so mnenja dokaj deljena: polovica anketiranih organizacij namreč zagovarja delovanje v izključno korist slovenske narodne ma-

njšine, drugi pa slovensko navzočnost dojemajo v tesnem prepletanju z drugimi tržaškimi jezikovni skupnostmi - posebej s tistimi slovanskega izvora.

Ponuja naj vsebine, zanimive za vse

Narodni dom si intervjuvanci sicer zamišljajo tudi kot promocijski in reprezentančni prostor Slovencev v Trstu, pa tudi kot predstavništvo Republike Slovenije. V njem naj bi svoje mesto našli informativno središče in muzej o Slovencih v Italiji, galerija figurativne umetnosti slovenskih avtorjev, likovni center in center za slovenščino. Kultura, umetnost, informiranje, podjetništvo in inovativni projekti so temelji, na katerih naj sloni filozofija novega večnamenskega središča. Temu primerna naj bosta tudi infrastruktura in oprema, s poudarkom na sodobni tehnologiji, pa tudi na arhitekturni in estetski kontinuiteti s preteklostjo.

Prevzem Narodnega doma pomeni pomemben družbeno-politični preobrat za Slovence na Tržaškem. Revitalizacija tega objekta ima sicer globok vpliv na kolektivno zavest celotne tržaške skupnosti, tudi večinskega dela, ki se na dogajanje odziva zelo različno - vse od načelne podpore do ostrih nasprotovanj ter ustvarjanja novih delitev kot naslednic polpretekle zgodovine. Eden izmed načinov blaženja konfliktov je tudi komunikacija. V raziskavi so se zato pojavili predlogi, naj novi Narodni dom ponuja vsebine, ki bodo zanimive in koristne za vse, ne glede na narodno pripadnost in jezik. Tudi problem razdeljenih tržaških spominov bi nenazadnje lahko preoblikovali, da bi postal ključ za razvoj kulturnega turizma, kot to že delajo v marsikaterem evropskem mestu, ki ima za sabo konfliktne izkušnje 20. stoletja. •

EDUKA2: čezmejno upravljanje izobraževanja

Vrsta inovativnih didaktičnih modelov in orodij

Od vstopa Slovenije v EU maja leta 2004 skupen primorski prostor, ki se razteza na slovensko-italijanskem čezmejnem območju, ne pozna več fizičnih ločnic. To večetnično in večjezično ozemlje, na katerem se prepletajo kulturne prvine različnih skupnosti, večinskih in manjšinskih, se danes nahaja v vrtincu geopolitičnih sprememb, ki prinašajo vrsto izzivov zlasti na področju čezmejne povezovanja.

Evropski programi INTERREG že vrsto let spodbujajo procese družbene, gospodarske in kulturne integracije nekdanjih mejnih območij, v primorskem in širšem slovensko-italijanskem čezmejnem pasu pa so že prispevali k uspešni izvedbi številnih skupnih projektov.

Med tovrstne primere dobrih praks spada prav gotovo tudi projekt EDUKA2 Čezmejno upravljanje izobraževanja / Per una governance transfrontaliera dell'istruzione, ki ga je finančno podprl Program sodelovanja IINTERREG V-A Italija-Slovenija s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj. Projekt se je izvajal med leti 2017 in 2019, njegov namen pa je bil krepiti čezmejno sodelovanje na področju izobraževanja z razvijanjem enotnih didaktičnih orodij in izobraževalnih modelov. Vodilni partner je bil Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), drugi partnerji pa so bili še Inštitut za narodnostna vprašanja (INV), Furlansko filološko društvo, Univerza v Novi Gorici, Univerza Ca' Foscari v Benetkah in Pedagoška Fakulteta Univerze na Primorskem.

Projekt je izhajal iz uspešne izkušnje njegovega predhodnika, projekta EDUKA, ki je temeljil na vzgajanju k različnosti in medkulturnosti različnih skupin študentov in dijakov na obeh straneh meje. Pilotna projektna izkušnja je pokazala odlične rezultate, hkrati pa je odkrila tudi nekatere strukturne šibkosti čezmejnega sodelovanja na področju izobraževanja. Zato so se na SLORI-ju odločili za prijavo novega projekta, ki je spodbujal predvsem strokovna srečanja in izmenjave, pa tudi pripravo inovativnih didaktičnih orodij. Izvedene dejavnosti in avtorsko gradivo so bili namenjeni šolam različnih stopenj na obeh straneh meje. Gre za 41 učnih enot v slovenskem, italijanskem in furlanskem jeziku, ki so uporabne pri različnih predmetih.

Pri evalvaciji uspešnosti in učinkovitosti projekta izstopajo - poleg

strokovne kakovosti izvedenih dejavnosti in gradiv - predvsem impozantne številke. Pri projektu je namreč sodelovalo več kot 60 strokovnjakov, združenih v mrežo za čezmejno sodelovanje EDUKA2. Mrežo je sestavljalo 31 šol, tri univerze in trije raziskovalni inštituti, ki so obenem podpisniki Strateškega dokumenta o skupnih didaktičnih modelih. V sklopu projekta je bilo izvedenih 26 izobraževalnih srečanj na različnih univerzah in šolah v Italiji in Sloveniji, namenjenih prenosu znanj in širitvi zgoraj omenjenih didaktičnih modelov v šolska okolja.

V izobraževalni program je bilo vključenih 300 učiteljev in profesorjev. Na tej podlagi so raziskovalci, učitelji in profesorji, ki so sodelovali v projektu, oblikovali e-tečaje o čezmejni didaktiki, poučevanju slovensščine kot prvega jezika v Italiji, italijansščine kot prvega jezika v Sloveniji in tudi furlansščine, prav tako so se posvetili didaktiki jezikov v stiku in sosedskih jezikov.

Čezmejna delovna skupina raziskovalcev in raziskovalcev je v posebnem sklopu oblikovala tudi orodja za podporo študentom in diplomantom pri postopkih priznavanja izobrazbe in poklicnih kvalifikacij, pridobljenih v sosednji državi. Izdelan je bil priročnik za študente, ki se odločajo za izobraževanje oziroma se že izobražujejo v sosednji državi, ter model za svetovanje in informiranje študentov. Skupni program usposabljanja je omogočil usposabljanje 25 strokovnih delavcev referatov za študente, vpisnih služb in kariernih centrov različnih univerz v obmejnem prostoru. Tri partnerske univerze so obenem podpisnice Strateškega dokumenta s smernicami za izvajanje podpore čezmejnemu študentom in diplomantom na študentskih referatih in vpisnih službah.

Didaktično gradivo, e-tečaji za učitelje in orodja, namenjena čezmejnemu študentom, so na voljo na spletni strani www.eduka2.eu.

Interreg

UNIONE EUROPEA
EVROPSKA UNIJA

ITALIA-SLOVENIJA

EDUKA2

Progetto standard co-finanziato dal Fondo europeo di sviluppo regionale
Standardni projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj

Norina Bogatec, dolgoletna raziskovalka slovenske šole v Italiji

Starši gledajo, kaj je dobro za otroka

Norina Bogatec sodi med najboljše poznavalce slovenskega šolstva v Italiji. Raziskovanju tega področja se posveča iz študentskih let, ko je začela sodelovati s Slovenskim raziskovalnim inštitutom. Pomagala je Pavlu Štrajnu, za katerega je bila, kot pravi, slovenska šola "prava ljubezen". Nekaj let kasneje je, po diplomi iz socialne psihologije na Filozofski fakulteti, sama prevzela ta resor SLORI-jevega raziskovanja. Šolsko področje obravnava z družboslovnega vidika, pod drobnogled postavlja zlasti spremembe - v šolski populaciji in okolju, v katerem ta družbena ustanova deluje. Sprememb je bilo v slovenski šoli v Italiji v zadnjih desetletjih veliko.

POLJANKA DOLHAR
Primorski dnevnik

Pouk na daljavo nas uči, da moraš v 24 urah spremeniti način učenja in razvijati odnos z učenci in dijaki v digitalnem okolju. V tem času so prišla na dan tudi nekatera ključna vprašanja slovenske šole v Italiji: ko so otroci doma in njihovi starši slovenščine ne poznajo, je pač to povsem drug scenarij ...

• **S kakšnimi težavami in izzivi se je slovenska šola v Italiji soočala sredi 80. let, ko ste začeli z raziskovanjem?**

"To je bilo obdobje neprekinjenega upada vpisov v slovensko šolo, razredi so bili maloštevilni, začel se je pojav združevanja razredov, na nekaterih šolah so pouk ukinili - nihče ni ukrepal, zdelo se je, da je to nekaj naravnega, a bilo je zaskrbljujoče. To je bilo obdobje, ko je v nekaterih primerih prišlo do preoblikovanja ponudbe, ampak kot vedno sta se oblikovali dve različni stališči: eni so hoteli racionalizirati, če naj uporabim ta izraz, šolsko mrežo, drugi so vztrajali pri tem, da jo je treba ohraniti v celoti."

• **Kdaj se je trend spremenil?**

"Spreminjati se je začel z osamosvojitvijo Slovenije in zlasti s padcem meje, z vsem, kar se je dogajalo na evropski in krajevni ravni: drugačen pogled na Slovenijo je veliko pripomogel k temu, da je v italijansko govorečih družinah, v marsikaterem primeru pa tudi v slovensko-italijanskih, prišlo do zavedanja, da je za otroka koristno, če spozna več jezikov in kultur. Starši vedno iščejo to, kar je otroku v prid. Kakor so prej, recimo v povojnih letih, mislili, da je prav, da se otroka oddali od političnih in etničnih napetosti, tako je veliko italijanskih družin zdaj začelo vpisovati otroke v slovenske šole. Trend naraščanja vpisov in posledično spreminjanje narodnostne strukture šolske populacije se je nadaljeval do pred petimi, sedmimi leti. Sedaj spet opazamo upad vpisov, kar pa gre v veliki meri pripisati družbenim pojavom, kot so upadanje rodnosti, dejstvo, da se mladi pozno odločijo za družino in da se jih veliko izseli."

• **V eni svojih raziskav ste zapisali, da slovensko šolo v Italiji danes zaznamujejo zadovoljstvo zaradi širjenja populacije govorcev slovenskega jezika, zbežanost, ker je občutiti potrebo po novih šolskih prijemih, in zaskrbljenost, ker naj bi se ob vse večji prisotnosti neslovenskih otrok zapostavljalo narodnostno vlogo šole. Kako se šola in manjšinska skupnost s tem soočata?**

"Ti občutki se prepletajo. Gre pač za učinke teh sprememb. Da se populacija vpisanih spreminja, smo sprejeli, nekateri zaskrbljujoči učinki so na ravni jezika in tudi te bi morali sprejeti, saj ni znakov, da bi se trend spremenil. Šole se tega dobro zavedajo in poznamo marsikateri primer, ki se skuša prilagoditi spremembam, kar seveda ni enostavno, saj je šola zelo kompleksna ustanova: je državna, a tudi manjšinska, ker deluje v okviru manjšinske skupnosti, je ustanova, ki zaposluje veliko število ljudi, kar tudi ni zanemarljiv podatek. V to ustanovo se, kdor se je v njej izobraževal, vrača kot šolnik, in

Norina Bogatec

včasih je to začaran krog: dobijo bodoči učitelji med izobraževanjem dodatne modele ali pa aplicirajo tiste, ki so jih bili sami deležni v šoli?

Kot zunanja opazovalka ocenjujem, da ima italijanski šolski sistem dobre in slabe lastnosti, gotovo pa učni kader nima tiste pozornosti in podpore, ki bi ju moral imeti. Kajti v razred vstopi samo učitelj in prepričana sem, da delo v razredu, tako z otroki, ki so stari tri leta, kot s 15-letnimi najstniki, ni samo prenašanje znanja, temveč zahteva zelo izobražen in formiran kader. Oblikovanje teh šolskih figur, ki so centralne, bi moralo biti del širšega pogleda na to, kaj je šola danes. Pouk na daljavo nas uči, da moraš v 24 urah spremeniti način učenja in razvijati odnos z učenci in dijaki v digitalnem okolju. V tem času so prišla na dan tudi nekatera ključna vprašanja slovenske šole v Italiji: ko so otroci doma in njihovi starši slovenščine ne poznajo, je pač to povsem drug scenarij ..."

• **Tudi v zaključkih svojih raziskav večkrat zapišete, da so dileme slovenske šole tako kompleksne, da bi zahtevale večje soočenje znotraj manjšine. Se kdo odzove na vaše pozive?**

"Ne morem reči, da šoli ni dana pozornost. Mogoče se o njej težje soočamo, ker so šole državne ustanove. Koliko lahko civilna družba vpliva nanje? Ne vem ... mislim pa, da bi bila potrebna večja zunanja pozornost in podpora slovenski šoli. Redno sicer sestavljamo seznam, kaj vse bi bilo

treba narediti, ne pa lestvice, ki postavlja določene prioritete."

• **Kaj bi vi postavili na vrh lestvice?**

"Odgovor ni preprost, ključno pa se mi zdi vprašanje, kako si manjšina zamišlja prihodnost, kaj bo čez deset let. Mislimo, da ima manjšina razvojne perspektive, ali se nam zdi pomembno samo ohraniti to, kar se da, dokler se da? Mene so učili: treba je izhajati iz analize stanja, iz števil - od tu startamo, z enim ciljem."

• **Večina otrok, ki se danes vpisujejo v slovensko šolo, so iz narodnostno mešanih ali samo italijanskih družin. kateri je glavni razlog za vpis?**

"Ko starše z anketo vprašamo, zakaj so izbrali slovenski vrtec, odgovorijo, da bi otroci spoznali dve kulturi in dva jezika, slovenska šola pa je edina državna šola, ki to možnost nudi. Verjetno so tudi bolj praktični razlogi (bližina šole, manjši razredi itd.), dejstvo pa je, da izberejo slovensko šolo, kar pomeni, da ji zaupajo. To je po mojem zelo pozitivno."

Razumeti pa moramo, da otroku, ki ni slovenskega materne jezika, ni lahko. Učni jezik ni materni jezik, ni drugi, ni tuji jezik, ampak jezik, v katerem se uči. Ne smemo nikoli pozabiti, da je šola v prvi vrsti izobraževalna struktura. Seveda je tu tudi problem jezika, narodnosti, medkulturnosti, večkulturnosti, ampak otrok, ki pride v slovensko šolo, se mora naučiti brati, pisati, razmišljati in se predvsem naučiti, kako se bo vključil v družbo. Zlasti z avto-

nomijo, ki jo danes uživa vsaka šola, je pomembno, da otroku daš tisto znanje in orodje, s katerimi se na najboljši način vključi v družbo. Vsaka šola ima svoje okolje - čim bolje ga otrok spozna, tem bolje se bo v njem počutil. In to ni stvar samo enega predmeta, ampak šole v celoti. Očitno pa ni tako preprosto uresničljivo."

• **Kako gledate na uvajanje pouka slovenskega jezika v italijanske šole?**

"Na Tržaškem sta samo dve šoli želeli vpeljati pouk jezika in tudi spoznavanja slovenskega okolja. Meni ni vseeno, kako italijanske šole gledajo na slovenski jezik, kulturo, skupnost ..."

• **V manjšini se večkrat sliši, da bi zaradi pouka slovenščine v italijanskih šolah slovenske izgubile učence in posledično delovna mesta. Kako gledate na dejstvo, da se večinski otroci učijo jezika manjšine?**

"Če je pouk povezan s spoznavanjem slovenske realnosti, torej skupnosti, ki tu živi, je to samo pozitivno. Razumem sicer zaskrbljenost nekaterih, najbrž bi res izgubili nekaj učencev, čeprav mislim, da starši vejo, kaj pomeni slovenščina kot tuj jezik in kaj pomeni obiskovati slovensko šolo. Po drugi strani pa bi kot skupnost pridobili. Ko smo pred leti starše otrok v italijanskih šolah vprašali, ali so razmišljali o vpisu v slovensko šolo, je tretjina odgovorila, da je, a se je vpisu odrekla zaradi nepoznavanja jezika in bojazni, da otroku ne bi mogla pomagati. Ti starši in njihovi otroci bi najbrž izbrali slovenščino kot tuj jezik, kar je pozitivno. In če bi na slovenskih šolah morda res izgubili nekaj delovnih mest, bi jih pridobili v italijanskih: že danes smo krvavo potrebni kadra, ki poučuje slovenščino kot tuj jezik - v šolah, a tudi na jezikovnih tečajih."

Vprašanje poučevanja slovenščine torej ni samo vprašanje italijanske šole, ampak se tiče tudi nas kot skupnosti. Vtis pa imam, da se je zanimanje nekaterih šol in staršev - zaradi pomanjkanja kadra, a tudi učbenikov - nekoliko ohladilo. Kot že rečeno, starši gledajo vedno, kaj je dobro za otroka, in zdaj se verjetno bolj ogrevajo za ruščino, kitajščino ... Občutek imam, da smo to priložnost zamudili."

Mislim pa, da je vredno vztrajati. Ko smo v sklopu SLORI-jevega projekta Eduka združili šole z obeh strani meje, je bilo mnenje vseh, da je sodelovanja premalo. Konkretna izkušnja je bolj učinkovita kot katero koli predavanje, branje. Res je bilo veselje gledati otroke štirih različnih šol, slovenske in italijanske iz Italije, in slovenske in italijanske iz Slovenije, kako delajo skupaj in kako občutijo, da so si podobni. To bi moralo biti normalno, samoumevno, a ni. Tovrstne dejavnosti so, ko učiteljice in učitelji oziroma profesorice in profesorji verjamejo vanje, res koristne." •

Akad. prof. dr. Jožeta Pirjevca je Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS (ARRS) nagradila s priznanjem odličnosti za knjigo *Partizani*

Pri ZRS Koper je že od samega začetka

Zgodovinar akad. prof. dr. Jože Pirjevec je eden izmed najbolj prepoznavnih sodelavcev Znanstveno-raziskovalnega središča Koper in tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. "Z ZRS sodelujem že od takrat, ko se je ideja začela šele pojavljati. Motor pobude je bila dr. Lucija Čok, pri meni pa sta se oglasila dr. Darko Darovec in njegova žena, ki sem jima takoj odgovoril pritrdilno. Zdelo se mi je pomembno, da bi nastal na Primorskem intelektualni center, ki ga takrat ni bilo. Všeč mi je bilo, da so Koprčani segli tudi na Tržaško in se niso ustrašili državne meje," se Pirjevec spominja začetkov.

DENIS SABADIN
Primorske novice

• Skupaj z ZRS ste prešli različne faze razvoja?

"Da. Že od začetka smo mislili, da bomo ZRS nadgradili z univerzo. Italijani imajo ob meji vrsto univerz: tržaško, videmsko, fakultete v Gorici, medtem ko Slovenci nismo ob naši zahodni meji imeli ničesar. Na nek način je bilo treba odgovoriti, ne zaradi nacionalizma, temveč zato, da se s svojim kulturnim potencialom vpletemo v intelektualni dialog v širšem jadranskem prostoru. Od nekdanj sem prepričan, da je morje za Slovenijo zelo pomembno, čeprav imam pogosto občutek, da imajo na Kranjskem morje samo za kopanje. Zato sem tudi s simpatijo gledal na ustanavljanje koprškega pristanišča. Moja teza je, da je Slovenija z ustanovitvijo koprškega pristanišča uveljavila željo, da oblikuje svoje gospodarstvo neodvisno od Beograda. V določenem smislu je Koper na začetku naše osamosvojitve. V slovenski politiki sta obstajali dve razvojni viziji: prva je stavila na gospodarsko os Jese-nice-Ljubljana-Zagreb-Beograd-Skopje, druga pa na os Maribor-Ljubljana-Koper. Prevladala je druga - v prepričanju, da se mora Slovenija vključiti v evropski in sredozemski prostor, v široki svet. Z ustanovitvijo ZRS smo načrtovali prav to. Od tedaj je minilo že četrto stoletje in ne glede na bridke izkušnje zaradi spora z bivšim rektorjem univerze, smo dosegli veliko. ZRS je danes center intelektualnega življenja in dela, ki je vsega spoštovanja vredno. Uveljavili smo se na domači in mednarodni ravni pri čemer velja poudariti, da je ZRS v Sloveniji edini center visoke raziskovalne kulture izven Ljubljane. Naše delo je cenjeno, zanj dobivamo priznanja, navezali smo stike z najrazličnejšimi univerzitetnimi središči od Benetk do Pekinga. Všeč mi je reči, da gremo po poti Marca Pola."

• Dejavnosti ste razvejali na vse strani, saj niste ozko humanistično usmerjeni?

"Imamo pisano paleto raziskovalnih dejavnosti. Zame sta seveda osrednji humanistika in zgodovina, toda veseli me dejstvo, da se ukvarjamo tudi z oljkami, tipično mediteransko rastlino, pa s kineziologijo, ki raziskuje človeško telo in njegovo gibanje, in še s številnimi drugimi panogami. Je dokaz intelektualnega dinamizma. Na poletnem sprejemu ob 25-letnici obstoja sem bil prav navdušen, ko sem videl, koliko mladih raziskovalcev, ki hrepenijo po znanju, se je zbralo pod našo streho."

• Ob tem pa je ZRS Koper v svojem razvoju pokazal tudi določeno trdoživost. Po sporu z vodstvom Univerze na Primorskem se je marsikomu zdelo, da bo razvoj te institucije počasi usihal.

"Tveganje je bilo veliko. Bivši rektor Dragan Marušič, ki je „vladal“ kar osem let, je vodil sovražno politiko do humanistike in ZRS

Dr. Jože Pirjevec

nasplah. Ker smo bili v nevarnosti, da bomo potisnjeni na stranski tir, se je začel boj za osamosvojitve, ki je bil po svoje zelo dramatičen. Tudi zato, ker v Ljubljani ni bilo veliko posluha za našo stisko. Rektor se je obnašal tako avtorsko, da česa podobnega nisem doživel nikjer, čeprav sem predaval na raznih univerzah v Evropi. Toda preživeli smo, predvsem po zaslugi direktorja, prof. dr. Rada Pišota, ki je vložil vse svoje moči v osamosvojitveni projekt."

• Ali ste kdaj pomislili, da bi odšli na neko večjo, bolj prestižno znanstveno institucijo?

"Jaz sem že bil na uglednih univerzah, tako v Pisi kot Padovi in tudi v Trstu, ki si je v zadnjih desetletjih ustvaril veliko ime v italijanski univerzitetni srenji. V Koper sem prestopil zato, ker sem se zavedal, da moramo biti Slovenci na Primorskem intelektualno močni. Zelo sem tudi zadovoljen, kadar slišim kakšno vzpodbudno novico o univerzi v Novi Gorici."

• Ta center v Kopru je praktično nadomestek za slovensko univerzo v Trstu, za katero je potekal boj že pred več kot sto leti.

"Tako je. Prve ideje o slovenski univerzi so se pojavljale že na začetku 19. stoletja, bolj realne pa so bile zahteve pred prvo svetovno vojno. Henrik Tuma, slovenski socialdemokrat, je takrat trdil, da moramo svojo univerzo ustanoviti v Trstu ne samo zato, ker je bil Trst tedaj največje slovensko mesto, temveč tudi zato, ker je bil živahno ekonomsko in intelektualno središče, drugačen od provincialne Ljubljane. Univerza spada v kraj, kjer se nekaj dogaja, je govoril Tuma. Mislim, da ima Koper danes te adute. Poleg tega je ohranil etnično pluralnost, kar je zame velik plus."

• Vaše strokovno delo je opazila tudi Javna agencija za raziskovalno dejavnost, ki vam je podelila priznanje odličnosti v znanosti za knjigo *Partizani*.

"To me zelo veseli. Tudi zato, ker brez podpore te agencije in drugih ustanov, v prvi vrsti seveda ZRS, knjige ne bi mogel napisati, ker tak podvig zahteva poleg intelektualnega in fizičnega napora tudi finančno in administrativno podporo. Ponosen sem, da sem pri svojih letih še v rednem delovnem razmerju, čeprav se zavedam, da sem danes nekakšna bela vrana."

• Ste pričakovali takšen uspeh in odziv na knjigo *Partizani*?

"Pisal sem jo zadnjih šest let, pri tem pa sem imel 40 let raziskovalnega zaledja. Odzivi na knjigo so drugačni od pričakovanj. Prepričan sem bil, da pišem besedilo, ki bo prispevalo k narodni spravi. Nisem pisal apologije partizanstva, čeprav mi je jasno, kaj ta upor pomeni v zgodovini našega naroda, saj je temeljni kamen naše državnosti. Kljub temu pa se mi je zdelo primerno, da o njem zapišem vse, kar vem: tudi negativne plati, tudi zločine. Pričakoval sem očitke z leve, saj sem pripoved sklenil s povojnimi poboji, a s te strani ni prišlo do nobenega ugovora, ker so ljudje očitno razumeli, da je celovit pristop do naše zgodovinske izkušnje potreben, če hočemo premostiti travme preteklosti. Desnica pa tega diskurza ni sprejela in tako sem postal tarča načrtovanih napadov, ki so verjetno zaukazani od zgoraj. Gre za odločitev, ki služi današnjemu političnemu boju."

• Na poti pa je že vaša nova knjiga, tako da vaša produktivnost kljub 80. letom ne popenja.

"Intelektualno delo je kot telovadba. Če telovadiš, ostaneš dolgo kolikor toliko prožen, in če delaš intelektualno, prav tako ostaneš prožen. Jaz sem vse življenje veliko intelektualno telovadil. Nova knjiga pa je ideja mojega prijatelja, v kateri je zbral moje glose, ki jih od leta 1978 vsak teden pišem v Primorskem dnevniku. Sam tega ne bi nikoli naredil, saj priznam, da ne bi imel volje prebrati približno 4000 prispevkov. Knjiga, ki se pripravlja za tisk, je bolj jubilejnega značaja, a ima tudi določeno politično vsebino, saj je prikaz 40-letnega življenja v Trstu, Sloveniji, Italiji, Evropi."

• Pogovori z Jožetom Pirjevcem se vedno končajo s prihodnjimi projekti. Kaj pripravljate, kaj raziskujete?

"Zdaj je vse v znamenju Kitajcev. Pred časom sem s sodelavci ZRS navezal stike z eno od pekinških univerz in se dogovoril za izdajo zbornika o kitajsko-jugoslovanskih odnosih. Začel sem pisati članek o Titovem obdobju, pri čemer me je tema tako prevzela, da se z njo ubadam že celo leto. Zgodba je namreč nadvse zapletena, a tudi privlačna, ker sta bila kitajski upor in revolucija podobna jugoslovanski izkušnji. Zaradi tega so bili Tito in tovariši po razkolu s Stalinom prepričani, da bo do spopada neizbežno prišlo tudi med SZ in Kitajsko. Kar se je res zgodilo, a ne tako hitro, kot so pričakovali. Ko so Kitajci začeli iskati izhod iz krize, v katero so zabredli v času Kulturne revolucije, so se ozirali prav po izkušnji jugoslovanskih komunistov. Mislim, da so Kitajci njihovi najboljši učenci oziroma, da so prekosili učitelje, saj jim je uspelo na učinkovit način cepiti tržno gospodarstvo na socializem." •

FOTO: LEO CAHARUA

“Moja teza je, da je Slovenija z ustanovitvijo koprškega pristanišča uveljavila željo, da oblikuje svoje gospodarstvo neodvisno od Beograda. V določenem smislu je Koper na začetku naše osamosvojitve.”

Manjšinske skupnosti dolgoročno ohranjajo jezik le pod pogojem, da njihovi člani dosegajo visoko sporazumevalno zmožnost v različnih kontekstih rabe

Utrjevanje jezikovnega znanja

Med temeljnimi nalogami Delovne skupine za slovenski jezik, ki od aprila 2019 deluje v okviru Slovenskega raziskovalnega inštituta (SLORI), ima jezikovno izobraževanje pomembno mesto.

Delovna skupina ponuja bogato izbiro izobraževalnih programov, tečajev, delavnic in predavanj za utrjevanje jezikovnega znanja, spretnosti in veščin pri govorcih slovenščine v Italiji, namenja pa jo predvsem posameznikom, ki zaradi svojega poklica in/ali družbene vloge nosijo odgovornost za prenašanje jezika na druge nosilnike (pedagoškemu in učnemu osebju, trenerjem, novinarjem, publicistom, prevajalcem, zaposlenim v javni upravi in v organizacijah slovenske civilne družbe).

To so namreč ključni jezikovni akterji v družbenem kontekstu slovenske manjšine, od katerih gre pričakovati suvereno rabo jezika v vseh sporazumevalnih okoliščinah. Manjšinske skupnosti namreč dolgoročno ohranjajo jezik le pod pogojem, da njihovi člani dosegajo visoko sporazumevalno zmožnost v različnih kontekstih - od zasebne komunikacije do nastopanja v javnosti in institucionalne rabe.

Zoom ne zmanjšuje zanimanja in udeležbe

Delovna skupina SLORI jezik ponuja v tem času kar tri vzporedne izobraževalne programe, ki so namenjeni različnim ciljnim skupinam. Zaradi zaostrenih epidemioloških razmer se vsi trije izvajajo na spletni aplikaciji Zoom, kar pa nikakor ni zmanjšalo udeležbe niti motiviranosti udeležencev. Programe oblikujejo predavatelji in predavateljice različnih profilov; poleg

Arhivska fotografija jezikovnega izobraževanja.

stalnih sodelavcev inštituta so to še gostje z univerz v Ljubljani, Kopru in Novi Gorici, ZRC SAZU ter drugih pomembnih institucij, predvsem pa praktiki, ki vedo, kaj pomeni delati z manjšinskim jezikom.

Za učitelje osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji je novembra stekel spletni izobraževalni program Slovenščina v osnovni šoli - načrtovanje pouka in didaktične strategije. Program je bil izbran na javnem razpisu za akreditacijo izobraževalnih programov, namenjenih učiteljem šol s slovenskim učnim jezikom. Cilj programa je podpora učiteljem pri načrtovanju izvedbe učnega procesa pri pouku slovenščine, od opredelitve operativnih ciljev, vsebin in minimalnih standardov usvojenega znanja vse do predstavitev različnih didaktičnih sredstev, metod in oblik dela. Udeleženci bodo skupaj poenotili učni načrt za slovenščino in načrtovali letne, tematske in operativne učne priprave. Program oblikujeta

dve SLORI-jevi predavateljici (**Maja Melinc Mlekuž** in **Matejka Grgič**) v sodelovanju s tremi predavateljicami Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem (**Barbara Baloh**, **Silva Bratož** in **Anja Pirih**).

Drugi izobraževalni program je namenjen uslužbencem javnega sektorja, SLORI pa ga že tretje leto zapored izvaja po naročilu Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine. Tudi letošnja izvedba predvideva dva 20-urna tečaja, od katerih je prvi namenjen zaposlenim na t. i. okencih za poslovanje v slovenskem jeziku, drugi pa delavcem in delavkam v administrativnih službah. Oba programa temeljita predvsem na rabi slovenskega jezika v javni upravi, pomemben segment pa je namenjen terminologiji in spoznavanju različnih jezikovnih orodij. Izobraževalno ekipo sestavljajo **Matejka Grgič**, **Helena Dobrovoljc**, **Gregor Geč**, **Andreja Kalc**, **Dafne Marko**, **Sandro Paolucci** in **Damjan Popič**, predavanja pa sooblikujejo

tudi prevajalke Centralnega urada za slovenski jezik FJK **Jana Černe**, **Fedra Paclich**, **Laura Sgubin**, **Eva Srebrnič** in **Tanja Sternad**.

Zelo pomemben in priljubljen je tudi tretji izobraževalni program, združen pod naslovom Uporabna slovenščina, katerega pobudnik je Združenje slovenskih športnih društev v Italiji (ZSSDI). Program je namenjen zaposlenim in sodelavcem v športnem sektorju, ki je zaradi velikega števila športnih navdušencev področje strateškega pomena, tudi z vidika jezikovne politike.

Delavnice so se začele že zgodaj jeseni, na podlagi predhodne analize potreb pa so se organizatorji odločili za dva ločena sklopa: prvi je namenjen članom odborov slovenskih športnih društev v Italiji, drugi pa trenerjem. Odborniki bodo tako na izobraževanju lahko osvežili osnove slovnice in pravopisa, izpilili sestavljanje krajših besedil in spoznali skrivnosti nastopanja v javnosti, trenerji pa bodo poleg navedenega usvojili tudi preproste veščine s področja didaktike slovenskega jezika med treningi.

Tudi v tem primeru so organizatorji oblikovali skupino izkušenih in motiviranih predavateljev, ki jo sestavljajo **Gregor Geč**, **Matejka Grgič**, **Andreja Kalc**, **Mihaela Knez**, **Dafne Marko**, **Sladjana Jović Mićković**, **Damjan Popič** in **Franci Vavpotič**. Skupni izobraževalni program je nov korak na poti ustaljenja institucionalnega sodelovanja med ZSSDI-jem in SLORI-jem, ki se uspešno razvija tudi na drugih področjih. •

Manjšinske skupnosti dolgoročno ohranjajo jezik le pod pogojem, da njihovi člani dosegajo visoko sporazumevalno zmožnost v različnih kontekstih.

Monografija v štirih zvezkih rezultat večletnega temeljnega raziskovalnega projekta

O stanju, dilemah in perspektivah mladih

Nedavno izdani četrti zvezek monografije z naslovom Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu sklepa raziskavo, ki jo je skupina družboslovnih institucij iz matice in zamejstva v celoti posvetila problematiki mladih pripadnikov slovenskih manjšin v državah, ki mejijo z Republiko Slovenijo.

Sodelavke in sodelavci Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani (INV), Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu (SZI), Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu (SNIUJ) in Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu (SLORI) so v letih med 2013 in 2017 ob finančni podpori Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) izvajali temeljni raziskovalni projekt Mladi v slovenskem zamejstvu: Družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi. Izsledke projekta so v naslednjih treh letih objavili v štirih tematskih zvezkih, v skupnem obsegu približno 1300 strani, na katerih so podrobno analizirali splošni položaj obravnavanih skupin, njihove identitetne opredelitve, jezikovne prakse in modele družbene participacije.

Projektna zasnova je izhajala iz spoznanja, da so mladi v zamejstvu osrednje vprašanje aktualnega zgodovinskega trenutka v vseh štirih obravnavanih kontekstih v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem. Interdisciplinarno zastavljena razis-

Izšel je še četrti zvezek monografije Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu.

kava je poglobila vsebine, ki močno vplivajo na etničnost mladih, njihovo vključevanje v družbeno življenje referenčnih slovenskih skupnosti, njihov odnos tako do večinskega etničnega okolja države bivanja kot do države matičnega naroda. Raziskava je temeljila na kvantitativnem anketiranju in kvalitativnih narativnih intervjujih mladih ter pregledu relevantne literature. Njena dodana vrednost sloni na primerjalnem pristopu, saj so v zaključnem delu vseh štirih zvezkov avtorji ugotavljali podobnosti med zajetimi zamejstvi glede na raziskovano te-

matiko, hkrati pa so odkrivali tudi temeljne raziskovalne točke.

To seveda ne bi bilo mogoče, če sodelavci ne bi bili izkušeni raziskovalci manjšinskih in etničnih vprašanj. Projekt je vodila zgodovinarica, sociologinja in politologinja dr. **Vera Kržišnik-Bukić**, znanstvena svetnica na INV, v njem pa so sodelovale številne raziskovalke in raziskovalci iz Slovenije (dr. **Mojca Medvešek**, dr. **Sonja Novak Lukanič**), Italije (dr. **Devan Jagodic**, dr. **Zaira Vidau**), Avstrije (mag. **Milan Obid**, mag. **Martina Piko-Rustia**), Madžarske (dr. **Katalin Munda Hir-**

nők) in Hrvaške (dr. **Barbara Ri-**

man). Večletno sodelovanje navedenih raziskovalcev je omogočilo tvorno prepletanje različnih vidikov njihovih temeljnih disciplinarnih usmeritev (od zgodovine, etnologije, socialne antropologije, sociologije, statistike, sociolingvistike, politologije in prava) in pripadajočih družbeno-geografskih kontekstov. Četverica novih zvezkov zato pomeni pomemben prispevek k raziskovalnemu preučevanju mladinske problematike v vseslovenskem in tudi širšem evropskem merilu. •

Spletna stran Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji (<https://vazcollections.si>)

Dragoceni predmeti na ogled na spletu

Slovenski muzeji in druge inštitucije pogosto hranijo dragocene predmete, med katerimi pa številni zaradi pomanjkanja prostora, interesa ali sredstev nikoli niso predstavljeni javnosti. To velja pogosto tudi za predmete, ki so jih v naše kraje prinesli posamezniki, ki so potovali v Vzhodno Azijo - kot mornarji, misijonarji ali popotniki.

Med njimi velja omeniti na primer mornariškega častnika Ivana Skuška ml., čigar neverjetno bogato zbirko kitajskega pohištva in drugih umetnin in starin hrani Slovenski etnografski muzej; pa tudi eno od prvih ženskih svetovnih popotnic Almo Karlin, katere zbirka je v Pokrajinskem muzeju Celje.

Tudi o zgodovini zbirateljstva

Izjemni sta tudi kvaliteta in obseg zbirke razglednic iz Vzhodne Azije mornariškega superiorja Ivana Koršiča, ki jo hrani Pomorski muzej Sergej Mašera v Piranu. Nekatere zbirke teh dragocenih predmetov so tudi anonimne oziroma sestavljene iz predmetov raznolikega izvora, kar na primer velja za zbirko vzhodnoazijske keramike v hrambi Narodnega muzeja Slovenije in za zbirko azijskih predmetov v Pokrajinskem muzeju Celje.

Nalogo, da javnosti predstavi ta pomemben del slovenske kulturne

dediščine, ne le dragocene in zanimive predmete, pač pa tudi zgodovino zbirateljstva v tem prostoru, kulturnih izmenjav znotraj nekdanje Avstro-ogrske monarhije in nenazadnje zgodbe izjemnih posameznikov, ki so te zbirke oblikovali, si je pred dvema letoma zadala skupina raziskovalcev v okviru raziskovalnega projekta Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji: vpetost slovenskega prostora v globalno izmenjavo predmetov in idej z Vzhodno Azijo. Projekt podpira Javna agencija za raziskovalno dejavnost (AR-RS), poteka pa v partnerstvu med Oddelkom za azijske študije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper in Slovenskim etnografskim muzejem. Raziskovalci ZRS Koper so tudi sicer zelo aktivni na področju azijskih študij, že nekaj let pa pri ZRS uspešno deluje Center za sodelovanje s Kitajsko. Pri projektu sodelujejo še Narodni muzej Slovenije, Pokrajinski muzej Celje in Pomorski muzej Sergej Mašera Piran.

Pred kratkim je raziskovalna skupina javnosti predstavila naj-

Barvni lesorez

Razglednica rikše v Nunobikiju

pomembnejši rezultat projektne dela: podatkovno bazo in spletno stran Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji (<https://vazcollections.si>). Spletna stran prvič na nacionalni ravni povezuje vse vzhodnoazijsko gradivo, ki se nahaja v različnih slovenskih muzejih in institucijah. Obiskovalec spletne strani si lahko v okviru bogato opremljene spletne strani ogleda posamezne predmete in izve več o njih, se spozna z zgodovino zbirateljstva in zbiratelj ali pregleduje posamezne zbirke in njihovo zgodovino.

Nadgradnja s spletnimi razstavami, blogi ...

Spletna stran obiskovalcu tako približa umetnost in kulturo Vzhodne

Azije (največ je japonskih, kitajskih in korejskih predmetov), poleg tega lahko prek nje spozna tudi, kako presenetljivo odprt v svet in intelektualno širok je bil slovenski prostor v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju.

Predmeti, ki bi sicer ostali za vselej skriti v muzejskih depojih, pa s tem stopajo v javnost ter omogočajo nadaljnje raziskovanje, primerjave in nenazadnje prezentacijo te kulturne dediščine tudi za evropsko in svetovno strokovno javnost - še posebej, ker so nekateri predmeti iz teh zbirk tudi raritete v svetovnem merilu. V prihodnje bodo spletno stran nadgradile še tematske spletne razstave, blog in dodane multimedijske predstavitve (zvočni in video posnetki, 3D modeli in drugo). •

Spletna stran prvič na nacionalni ravni povezuje vse vzhodnoazijsko gradivo, ki se nahaja v različnih slovenskih muzejih in institucijah.

Keramična okrasna strešna opeka

Knjiga namenja posebno pozornost obravnavi transkulturnosti in nacionalizma v Istri

Transkulturnost v objemu nacionalizma

Transkulturnost, kot oznaka za prečenje meja kultur, ki jih običajno razumemo kot nacionalno zamejene, postaja vse bolj prepoznavna tako v znanstvenem okolju kot v vsakdanjem življenju. Predvsem na obmejnih območjih je transkulturnost, čeprav ne nujno ubesedena, prisotna "od nekdaj". Tukaj se transkulturnost dejansko živi.

Knjiga Transkulturnost v objemu nacionalizma posveti posebno pozornost obravnavi transkulturnosti in nacionalizma na območju Istre v Sloveniji.

Živeta kultura je tukaj drugačna kot v drugih delih Slovenije, čeprav naj bi bili vsi, ki živimo v slovenski državi, deležni iste nacionalne kulture, predvsem pa v enaki meri. Knjiga s tem v navezavi izpostavi, da so v slovenski Istri opazno bolj prisotne vsakdanje kulturne prakse, ki jih lokalni prebivalci označujejo kot sorodnejše "sosedom preko meje", kakor prak-

sam "sorojakov iz drugih krajev Slovenije".

Pri tem izpostavljajo tako prehranske navade, načine druženja, govor in jezikovno preklapljanje, humor in druge navade, vpletene v teksturo vsakdanjega življenja. Avtorica dr. **Maja Zadel**, sodelavka Inštituta za družboslovne študije (IZDŠ) ZRS Koper v knjigi naslavlja neskladje med realnim kulturnim prečenjem nacionalnih meja in pa razumevanjem nacionalne kulture kot enotne, homogene in ločene od drugih. V predstavljeni kvantitativni (javnomnenjska raziskava) in kvalitativni (intervjuji) raziskavi je avtorica

vključila starostno ter etnično oziroma nacionalno različne segmente prebivalcev območja - poleg t. i. "pravih Slovencev" so v raziskavi sodelovali tudi člani etnično mešanih družin, priseljenci in pripadniki italijanske narodne manjšine.

Namen knjige je celostna analiza pojava transkulturacione in nacionalizmov pri prebivalcih Istre v Sloveniji tako v času raziskave kot v preteklosti. Pri tem je poseben poudarek na predstavitvi pomena, ki so ga imele in ga imajo kulturne prakse prebivalcev območja - tudi (ne pa izključno) v navezavi na italijanske in slovenske medije. •

Naslovnica knjige dr. Maje Zadel

RAZISKOVANJE

- Položaj in perspektive slovenske narodne skupnosti v Italiji na temeljnih ravneh njene družbene pojavnosti: demografija, pravni položaj, družbeno-politična ureditev, znanje in raba jezika, šolstvo, gospodarstvo, kultura, šport, mladi;
- oblike sobivanja v večetničnih in večjezikovnih družbah s poudarkom na slovensko-italijanskem kulturnem stikanju;
- razvojni procesi v obmejnih območjih in izzivi čezmejnega sodelovanja.

JEZIKOVNA PODPORA

- Jezikovno načrtovanje;
- lektoriranje in svetovanje;
- izobraževanje;
- priprava učnega gradiva;
- preverjanje in ocenjevanje znanja;
- terminološke in jezikovno-tehnološke storitve;
- promocija učenja slovenščine kot prvega jezika (www.smejse.it);
- promocija učenja slovenščine kot drugega in tujega jezika.

Kontaktne informacije:

Naslov: Ul. Beccaria 6, 34133 Trst (Italija)
Telefon: +39 040 636663
E-pošta: info@slori.org
Spletna stran: www.slori.org
Facebook: SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut

IZOBRAŽEVANJE

- Predavanja o zgodovinskem razvoju in sodobnem položaju slovenske narodne skupnosti v Italiji;
- delavnice z neslovenskimi starši učencev in dijakov šol s slovenskim učnim jezikom o prednostih in izzivih dvojezične vzgoje ter učenja slovenščine kot drugega jezika;
- programi za razvijanje sporazumevalnih spretnosti in veščin v slovenskem jeziku.

POMOČ ŠTUDENTOM IN MLADIM RAZISKOVALCEM

- Strokovna pomoč pri pisanju diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog;
- letni natečaj za magistrska in doktorska dela;
- strokovna in finančna podpora pri objavi magistrskih in doktorskih nalog;
- razpisi za sofinanciranje podiplomskega izobraževanja;
- možnost študijske in delovne prakse na inštitutu.

Izvedli smo

- ▶ 6. november. SLORI-jeva raziskovalka, dr. Matejka Grgič, je sodelovala na okrogli mizi Promozione delle lingue minoritarie e modello plurilinguistico europeo (Promocija manjšinskih jezikov in evropski večjezični model), ki jo je organiziral Oddelek za pravne vede Univerze v Vidmu.
- ▶ September-december. Izvedba izobraževalnih delavnic z naslovom Uporabna slovenščina. Delavnice so namenjene športnikom. Program se izvaja v sodelovanju z Združenjem slovenskih športnih društev v Italiji (ZSSDI).
- ▶ November in december. Izobraževalni program Slovenščina v osnovni šoli - načrtovanje pouka in didaktične strategije. Program je namenjen učiteljem osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Izbran je bil na razpisu za akreditacijo izobraževalnih programov Urada za slovenske šole FJK.
- ▶ November in december. Izobraževalni program Slovenščina v javni upravi. Program je sestavljen iz dveh tečajev, ki sta namenjena prevajalcem in administrativnemu osebju v javni upravi na območju Furlanije - Julijske krajine. Izvaja se v sodelovanju z Centralnim uradom za slovenski jezik FJK.

Pripravljamo

- ▶ 3. december, ob 17.00. Tretje strokovno srečanje slovenskih pravnikov v Italiji. Na strokovnem srečanju bosta sodelovala pravnik Tereza Pertot in Ivan Jevnikar ter prevajalki Centralnega urada za slovenski jezik FJK Fedra Paclich in Laura Sgubin. Razpravo bo povezoval odv. Mitja Ozbič. Srečanje bo potekalo v okviru SLORI-jevega programa Banka znanja. Potekalo bo na aplikaciji Zoom.
- ▶ Predstavitev četrtega zvezka serije publikacij z naslovom Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu, ki je nastal v okviru raziskovalnega projekta Mladi v slovenskem zamejstvu: Družbeni in kulturni konteksti ter sodobni izzivi. Dogodek pripravljajo Inštitut za narodnostna vprašanja (INV), Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI), Slovenski znanstveni inštitut (SZI) in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik (SNIJ) v Celovcu. Pogovor bo potekal na spletu. Datum dogodka bo znan pozneje.

Izvedli smo

- ▶ 18. in 19. novembra, ob svetovnem dnevu filozofije, Spletni simpozij "Religious Philosophy Between Humanism and Posthumanism", IFŠ ZRS Koper.
- ▶ 18. novembra, spletna okrogla miza z naslovom: Prve docentke Univerze v Ljubljani, Evropska noč raziskovalcev, sodelovala dr. Nadja Furlan Stante; IFŠ ZRS Koper.
- ▶ 25. novembra, spletni dogodek ZRS Koper v sodelovanju z Gledališčem Koper "Življenje s pametno tehnologijo - razvojne možnosti in nevarnosti".
- ▶ 26. novembra, okrogla miza svetovnem dnevu oljke "Novi izzivi v oljkarstvu", IZO ZRS Koper.
- ▶ Raziskovalke in raziskovalci ZRS Koper so v mesecu novembru sodelovali v več oddajah na RTV SLO 1 in RTV SLO2, Radio SLO ter TV Koper Capodistria.

Pripravljamo

- ▶ 4. in 5. decembra, spletna konferenca "Local dimension of children's migrations and its impact on EU integration policy" (Lokalna razsežnost migracij otrok in njihov vpliv na EU integracijsko politiko) v okviru projekta MiCreate (Horizont 2020), IZDŠ ZRS Koper.
- ▶ 15. decembra, spletni dogodek, dr. Mateja Sedmak in Lucija Dežan, sodelovanje v kampanji za promocijo znanosti, ki jo vodi Evropska komisija, IZDŠ ZRS Koper.
- ▶ decembra, spletna predstavitev (<https://m.youtube.com/watch?v=Kbvg83lm42g>) znanstvene monografije dr. Vesne Mikolič "Izrazi moči slovenskega jezika", IJŠ ZRS Koper.
- ▶ decembra 2020/januarja 2021, spletna predstavitev znanstvene monografije Milana Bufona "Ethnos in topos. Družbene spremembe in narodnostna podoba slovenskih krajev na Tržaškem od leta 1920 do leta 2015", IJŠ ZRS Koper.
- ▶ decembra 2020/januarja 2021, spletna predstavitev znanstvene monografije dr. Irine M. Cavaion "Najstniki, stiki in sosedski jeziki", IJŠ ZRS Koper.
- ▶ 22. decembra, Zbor zaposlenih ZRS Koper.

Islamabad, Pakistan, 2019

Beijing, Kitajska, 2019

Barcelona, Španija, 2020

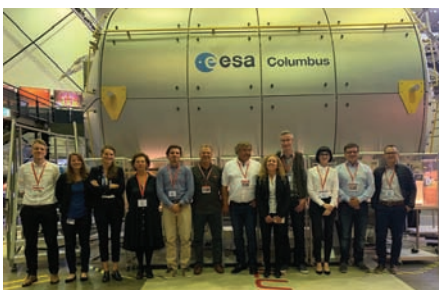
Portorož, 2019

Siena, Italija, 2019

Innsbruck, Avstrija, 2020

Noordwijk, Nizozemska, 2019

Ljubljana, 2019

Bari, Italija, 2019

Kairo, Egipt, 2019

Beograd, Srbija, 2019

Kontaktne informacije

Naslov: Garibaldijeva 1, 6000 Koper
Telefon: (05) 663 77 00
E-pošta: info@zrs-kp.si
Spletna stran: www.zrs-kp.si
Facebook: Zrs Koper

Na valovih znanja je skupna mesečna čezmejna priloga Znanstveno-raziskovalnega središča Koper in Slovenskega raziskovalnega inštituta Trst. Izhaja vsako prvo sredo v mesecu v Primorskih novicah in Primorskem dnevniku.

Izdajatelj: Primorske novice, d.o.o. Koper, s.r.l. Capodistria
Ulica Osvobodilne fronte 12, 6000 Koper
V.D. ODGOVORNE UREDNICE: Silva Križman
Primorski dnevnik, DZP doo - P.R.A.E. srl, Ulica Montecchi 6, 34137 Trst
ODGOVORNI UREDNIK: Igor Devetak

UREDNIKA PRILOGE: Silva Križman
SOUSTVARJALCI: Sodelavci Znanstveno-raziskovalnega inštituta Koper (ZRS) in Slovenskega raziskovalnega inštituta Trst (SLORI), novinarji in sodelavci Primorskih novic in Primorskega dnevnika,

ELEKTRONSKI NASLOV: uredniki@primorske.si
SKUPNA TISKANA NAKLADA: 28.000 izvodov.